

OSNOVNO I SREDNJE ŠKOLSTVO U DALMACIJI ZA FRANCUSKE UPRAVE (1806. – 1813.) I ULOGA VINCENZA DANDOLA

Ante Bralić

Dolaskom novih francuskih vlasti i civilnog upravitelja generalnog providura Vincenza Dandola u Dalmaciju 1806. godine pokušalo se modernizirati i unaprijediti osnovno i srednje školstvo. Dandolo je pokrenuo osnivanje novih muških i prvi put ženskih pučkih škola otvaranje novih srednjih škola. Pri tome je uspio osigurati veća sredstva za školstvo u pokrajinskom proračunu čiji je udio porastao od 2% 1806. na gotovo 6% 1808. godine. Dandolo je smatrao da je preduvjet dalmatinske modernizacije talijanizacija pokrajine, pa je u tom smjeru školstvo trebalo odigrati svoju ulogu. Nakon osnutka nove državne organizacije Ilirskih pokrajina krajem 1809. godine postojali su planovi o još većem širenju školstva. Međutim, uslijed neprekinutih napoleonskih ratova koji su iscrpljivali financijska sredstva pokrajine u stvarnosti je došlo do zatvaranja mnogih osnovnih i srednjih škola koje su prethodno osnovane.

Kada želimo govoriti o prosvjetnim prilikama u Dalmaciji za francuske uprave, moramo razlikovati intencije i planove najviših dužnosniku, u prvom redu Vincenza Dandola, te realnog stanja koje je postojalo u Dalmaciji, kako prije francuske uprave, tako i za vrijeme njena trajanja.

Razdoblje prije dolaska francuske vlasti obilježeno je posvemašnjom zapuštenošću u svim segmentima društvenog razvoja, pa tako i u prosvjeti. Naime, posljednje dvije državne organizacije, Mletačka Republika i Habsburška Monarhija iznimno su slabo posvećivale pažnju razvoju ove pokrajine. Kao ilustraciju možemo napomenuti da za vrijeme Mletačke Republike nije izgrađen nijedan metar moderne ceste u Dalmaciji. Školstvo kao organizirani oblik državne skrbi praktično ne postoji. U gradovima djeluju komunalne škole, dok srednje školstvo izvan crkvene organizacije ni ne postoji. Visokoškolska nastava praktično ne postoji te se su Dalmatinci školovali izvan pokrajine, najčešće na Padovanskom sveučilištu.¹ U Zadru postoji Generalno učilište dominikanskog reda još

¹ O stanju u Dalmaciji za vrijeme francuske uprave vidi: Tulio Erber, «Storia della Dalmazia dal 1797 al 1814» estratto dal *Programma del' I. R. Ginnasio sup. di Zara*, II dio, Zadar 1888., Vittorio Adami, «La

od 1396. godine kao oblik visokoškolske nastave, ali ako možemo vjerovati Dandolu, ono već godinama prije dolaska Francuza ne vrši svoju primarnu ulogu.² Treba napomenuti da u Dalmaciji djeluju dva glagoljaška sjemeništa i to sjemenište «Zmajević» u Zadru te u Priku kod Omiša. Međutim, njihova nastavna kvaliteta nije bila na osobitoj razini, osobito u ovom posljednjem. Uz glagoljaška sjemeništa postoji u Splitu sjemenište na latinskom jeziku.³

Prva austrijska uprava (1797. – 1806.), što zbog svoje kratkoće, a još više zbog kronične financijske besparice, nije uspjela bitno poboljšati stanje školstva u Pokrajinu. Ipak je uspjela barem administrativno reorganizirati pučko školstvo uvodeći trivijalke po uzoru na ostale habsburške zemlje. Isto je tako 1803. godine započela s radom niža gimnazija u Zadru koja je nastavu u punom opsegu počela provoditi sljedeće 1804. godine, te se ta godina uzima kao formalni početak nastave. U Trogiru postoji kolegij od 1796. godine kao oblik nižeg srednjoškolskog obrazovanja.⁴

Da bismo dobili kompletnu sliku školstva prije dolaska Francuza, moramo napomenuti da su bogatiji stanovnici gradova plaćali privatnu poduku svojoj djeci, a nju su najčešće vršili svećenici. Tako se u Zadru 1806. godine, gradu koji je tada imao nešto više od 5000 stanovnika, šest svećenika uz dva svjetovnjaka bavilo privatnom podukom, što je predstavljalo dodatni izvor prihoda tada brojnom svećenstvu.⁵

Vincenzo Dandolo, generalni providur Dalmacije, koji je došao u Dalmaciju početkom srpnja 1806. godine odmah je prionuo poslu. Već na dolasku dočekao ga je izvještaj sudca Ismaelija o stanju u školstvu. Međutim, kako je to izvješće bilo oskudno, zatražio je od novog pročelnika za nastavu Bartolomea Benincase da mu dade iscrpnije izvješće. Benincasa je uglavnom potvrdio Ismaelijevo mišljenje o lošem stanju dalmatinskog školstva, te se pristupilo novoj reformi školstva.⁶ Tako je već od školske godine 1806./1807. zavedena nova prosvjetna

Dalmazia ai tempi di Napoleone», *La Rivista dalmatica*, br. 2, Zadar, 1927., T. Dandolo, *Ricordi, primo periodo 1801. – 1821*. Asisi, 1869., Gellio Cassi, «L' opera del provveditore Vincenzo Dandolo in Dalmazia (1806-1810)», estratto dalla *Rivista dalmatica*, Zadar, 1933., Angelo de Benvenuti, *Storia di Zara dal 1797 al 1918*. Milano-Roma, 1953., *Iz memoara maršala Marmonta, Ilirske uspomene 1806-1811*, Split 1977.

² Državni arhiv u Zadru (dalje DAZd), Spisi načelnika Benincase, filca 2, bez broja, 1806.

³ O školstvu za mletačke uprave vidi: Šime Urlić, *Crtice iz dalmatinskog školstva od dolaska Hrvata do godine 1914. Prvi dio – do godine 1914.*, Zadar 1919., str. 9-70.

⁴ Urlić, str. 71-80.

⁵ *Almanacco di Zara per l' anno 1806 ad uso del regno della Dalmazia*, Zadar 1806., str. 95. Broj stanovnika od pet do šest tisuća ljudi dugo je bio zadarski maksimum. Naime, prema austrijskim podacima grad će i 1845. godine imati samo 6.747 stanovnika. Šime Peričić, *Razvitak gospodarstva Zadra i okolice u prošlosti*, Zagreb – Zadar, 1999., str. 126-128. Urlić, str. 84.

⁶ Urlić, str. 81.

reforma. Prema njoj, umjesto trivijalki uvedene su elementarne ili normalne škole. Trošak je na sebe preuzela dijelom pokrajina, a dijelom općine. Zbog toga su plaće varirale od 200 forinti (500 talijanskih lira) za glavnog učitelja u Splitu do 120 za pomoćnog učitelja godišnje. Na Hvaru je učitelj od države dobivao 72, a od općine 60 forinti godišnje uz dotaciju za stanarinu od 36 forinti. Velik je problem bio u nalaženju školskih prostorija, s obzirom na to da je dobar dio rekviriranog crkvenog prostora zauzela francuska vojska, pa se nastava često održavala u učiteljskom stanu.⁷

U normalnim školama učilo se čitati, pisati i računati u istoj mjeri kao u bivšim austrijskim trivijalnim školama. Nastava se održavala prema Soavinoj metodi što nije bila novina jer su se već od austrijskog razdoblja koristili Soavini udžbenici⁸ i nastavne osnove. Za francuske vladavine bila je jedino novost što je u normalne škole dodan i Soavin ćudoredni katekizam *Elementi sui doveri dell' uomo*.⁹

Dandolo je već sljedeće godine 5. svibnja 1807. izdao novi «Opći nacrt za javnu nastavu u Dalmaciji» (*Il piano generale della pubblica istruzione in Dalmazia*) po uzoru na nastavni plan koji je bio važeći u Kraljevini Italiji. Po njemu je trebalo devetnaest mjesta u pokrajini Dalmaciji dobiti javnu mušku pučku školu: Zadar, Krk, Pag, Rab, Šibenik, Skradin, Knin, Trogir, Split, Nerežišća, Cres, Lošinj, Šibenik, Skradin, Knin, Opuzen, Imotski, Omiš i Makarska. U većini tih mjesta postojale su škole. Treba spomenuti da su već djelovale pučke škole u Kaštel Starome i Kaštelu Novome te u Blatu na Korčuli o kojima su brinule općine. Nastava je postala relativno obvezna jer je u mjestima u kojima postoji škola barem jedno dijete iz obitelji trebalo pohađati nastavu. Plaće su trebale biti najmanje 400 talijanskih lira što je u načelu značilo povećanje plaće. Takva nastavna reforma potakla je osnutak škola pod općinskom paskom jer su se osnovala škole u Drnišu i na otoku Zlarinu. Neki su svećenici pokrenuli i besplatno držanje nastave u svojim župama, kao što je bio slučaj sa župnikom Šutićem u Bastama kod Makarske. Još revolucionarniji bio je plan osnutka javnih ženskih pučkih škola, koje do tada nisu postojale u Dalmaciji. Prema planu, trebalo je osnovati 14 ženskih pučkih škola, i to u: Zadru, Skradinu, Šibeniku, Trogiru, Splitu, Makarskoj, Korčuli, Hvaru, Nerežišćima, Pagu, Rabu, Krku, Cresu i Malom Lošinju. Nastavni plan za djevojčice bio je ponešto drugačiji

⁷ Urlić, str. 82-83.

⁸ U biblioteci sv. Frane u Šibeniku nalaze se udžbenici fra Francesca Soave pod oznakom *Ad uso delle scuole: Elementi di geometria teoretico-pratica*, Venezia 1793., *Elementi di meccanica teoretico-pratica*, Venezia 1793; *Istituzioni di logica, metafisica ed etica*, Venezia 1775., *Elementi d' aritmetica*, Venezia 1797., *Novelle morali*, Venezia, 1787., *Gramatica delle due lingue italiana e latina*, Venezia 1802. Mate Rošćić, «Prosvjetni rad franjevac konventualaca u Šibeniku kroz XIX. stoljeće», *Kačić*, 14, Split 1982., str. 211.

⁹ Urlić, str. 83.

nego za dječake. One su trebale dobiti osnovna znanja iz osnova čitanja i pisanja te malo algebre, dok se dobar dio nastave trebao temeljiti na raznim praktičnim kućanskim vještinama kao što su šivanje, pletenje i sl. Odmah treba istaknuti da se od ambicioznog plana glede ženskog školstva ostvarilo relativno malo jer su se osnovala samo tri škole, i to u Nerežišćima, Makarskoj i Krku. U prvoj godini djelovanja nove osnove u školskoj godini 1807./1808. u Dalmaciji su ukupno djelovale 23 pučke škole.¹⁰

Postojeći školski plan načelnik Benincasa nastojao je još poboljšati te je 2. kolovoza 1809. predložio reformski projekt nastavnog plana male škole. Prema projektu, mala škola sastojala bi se od četiri tečaja. Prvi tečaj obuhvaćao bi učenje čitanja i pisanja, četiri računarske operacije i osnove morala. Na drugom tečaju pohađala bi se gramatička niža škola s osnovama talijanskog i latinskog jezika, pri čemu bi se objašnjavali i prevodili najlakši tekstovi klasika. Tekstovi bi se proučavali dva puta tjedno kao i osnove zemljopisa i opće povijesti. Na trećem tečaju bila bi viša gramatička škola, s kompozicijom jezika na talijanskom i latinskom jeziku. Radio bi se prijevod težih tekstova klasika. Prijevodi bi se radili tri puta tjedno s podučavanjem širih osnova zemljopisnog znanja i opće povijesti s osobitim osvrtom na povijest Italije. Učile bi se i osnove versifikacije na talijanskom i latinskom jeziku. Na četvrtom tečaju bila bi humanistička škola. U njoj bi se svladavale osnove govorništvu u oba jezika (talijanski i latinski), objašnjavali tekstovi najvažnijih klasičnih pjesnika te kompozicija u talijanskoj poeziji. Učenje povijesti temeljilo bi se na talijanskoj povijesti. Sva ta četiri tečaja bila bi priprava za studij govorništvu i «lijepu književnosti». Nastava bi se odvijala dva sata ujutro i dva sata popodne, a učilo bi se po metodi Soave.¹¹

Poboljšanju prosvjetnih prilika u Zadru trebalo je poslužiti osnivanje Pokrajinske knjižnice, za što su bila predviđena sredstva u pokrajinskom proračunu za 1809. godinu. Međutim, zbog austrijske invazije na Dalmaciju 1809., od knjižnice nije bilo ništa.¹² Iste je godine zatvoreno Ilirsko sjemenište u Zadru; s obzirom na to da su Austrijanci zauzeli otok Lošinj, odakle je sjemenište dobivalo najveći dio sredstava, prihoda za financiranje sjemeništa nije bilo. Također je 1809. godine odlučeno da se prihodi s vakantnih stolica koji su prema Napoleonovoj naredbi od 19. rujna 1807. trebali služiti za uzdržavanje sjemeništa i crkvenih školskih ustanova preusmjere za vojne potrebe.¹³

¹⁰ Urlić, str. 86.

¹¹ DAZd, Spisi načelnika Benincase, filca 2, bez broja, 2. 8. 1809.

¹² Proračunom je bilo predviđeno 3000 talijanskih lira (6000 mletačkih lira). DAZd, Godišnji izvještaj generalnog providura Vicka Dandola (dalje Godišnji izvještaj), knjiga 4 (1808.), str. 237.

¹³ DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 6 (1809.), str. 182.

Relativan rast broja škola i učenika veoma je brzo prekinut 1809. godine, kada su austrijske snage osvojile najveći dio Dalmacije.¹⁴ Nakon francuske pobjede i Schoenbrunškog mira od 14. listopada 1809. godine, došlo je do političko-administrativne prekonfiguracije ovih prostora formiranjem Ilirskih pokrajina, u čijem je sastavu bila pokrajina Dalmacija. Generalni upravitelj Ilirskih pokrajina postao je maršal August Marmont. Za novog upravitelja školstva u pokrajinama imenovao je 23. ožujka 1810. svećenika Zellija. On je 4. srpnja iste godine objavio «Organsku osnovu za javnu nastavu za sve ilirske pokrajine» prema kojoj je u južnohrvatskim pokrajinama Dalmaciji i Dubrovniku trebalo osnovati 120 muških i 27 ženskih pučkih škola. Učitelje su trebale imenovati mjesne vlasti koje bi potvrđivao upravitelj nastave u Zadru i Dubrovniku. Učitelji su imali dužnost izvještavati upravitelja gimnazije o broju učenika, održanoj nastavi i odazivu đaka, pa je tako gimnazijski upravitelj postao neka vrsta kotarskog školskog nadzornika. Bitna promjena trebala je biti uvođenje hrvatskog jezika u nastavni proces. Međutim, od uvođenja hrvatskog jezika nije bilo gotovo ništa, osim u slučaju makarske škole.¹⁵ Stalni ratovi i ogromni izdaci koji su se trošili za vojne svrhe, uz istovremenu pomorsku blokadu Dalmacije, najprije pod vodstvom Rusa, a kasnije Engleza, iscrpljivali su gospodarsku, a time i fiskalnu moć pokrajine. Središnje vlasti u Ilirskim pokrajinama dale su apsolutni prioritet vojnim potrebama, pa je za školstvo ostajalo sve manje novaca. Dapače, od 1. studenoga 1810. godine teret financiranja pučkih škola pao je na općine, kojima nisu doznačena nova sredstva, što je sukcesivno dovodilo do zatvaranja škola. Najtragičniji je primjer Općina Šibenik, koja je 1812. morala zatvoriti pučku školu s obzirom na to da učitelji nisu za 23 mjeseca primili plaću. Trošak za školu iznosio je samo 1200 franaka godišnje, dok je šibenski okrug već sljedeće godine morao skupiti 10.300 franaka za uzdržavanje dodatnih regimenti nakon Napoleonove katastrofe u Rusiji.¹⁶ Još bolji indikator stanja jest činjenica da su krajem 1811. djelovale 23 škole za dječake ili jedna škola na 9.499 stanovnika pokrajine, iako je prema «Organskom nacrtu» trebalo biti 85 škola, što jasno govori o nerazmjeru između planiranih i ostvarenih planova glede osnutka škola. Treba

¹⁴ O austrijskom zauzimanju gotovo cijele Dalmacije 1809. godine vidi: Ante Bralić, Tea Eschebach, «Austrijska opsada Zadra 1809.», *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 50, Zadar 2008., str. 213-234.

¹⁵ Situacija je postala još teža kada su se općine prema naredbi novog generalnog upravitelja Ilirskih pokrajina maršala Bertnarda iz siječnja 1812. morale brinuti o školskom prostoru i učiteljskom stanju, dok su roditelji morali plaćati učitelja, što je dovelo do daljnjeg zatvaranja škola. Petar Bezina, «Pučko školstvo za vrijeme francuske uprave (1805.-1814.) i provincija Presv. Otkupitelja», *Kačić*, 19-20, Split 1987. – 1988., str. 141-142.

¹⁶ Urlić, str. 97 i 144.

naglasiti da je situacija u sljedeće dvije godine postala još i gora jer su se škole i nadalje ukidale.¹⁷

SREDNJE ŠKOLSTVO

Uz Dandolov organizacijski trud u Dalmaciji je formirano sedam gimnazija (Zadar, Krk, Šibenik, Split, Trogir, Hvar i Makarska) koje su zajedno s pridruženim osnovnim školama imale 664 učenika. Zadarska gimnazija i osnovna škola imale su zajedno 66 učenika. Uz navedene škole postojala je primalska i poljoprivredna škola. Sve osnovne i srednje škole zajedno su trošile 48.338 lira ili, kako komentira Dandolo, manje od jednog liceja u Italiji.¹⁸ Nastavni plan zadarske gimnazije sastojao se od tri tečaja: gramatike, retorike i filozofije. Nastojalo se modernizirati i proširiti nastavu u gimnazijama, pa je Ivan Kreljanović Albinoni¹⁹, predsjednik Povjerenstva za studije (*Commissione degli studi*) predložio načelniku Benincasi da se odmah (18. listopada 1806.) dodaju tečajevi medicine, botanike i prava. Profesori bi se doveli iz Italije, a u tu svrhu mogli bi se iskoristiti prihodi ukinutih samostana od 500 lira godišnje. I Povjerenstvo doprinosi 110 cekina godišnje u tu svrhu.²⁰ Treba naglasiti da je neko vrijeme djelovala i gimnazija u Skradinu, ali sa slabim uspjehom. Međutim, problemi s financiranjem koje pratimo još od osnutka Ilirskih pokrajina još su se jače izrazili u uzdržavanju srednjoškolskih ustanova.²¹ Zbog financijskih razloga, već je maršal Bertnard, generalni guverner Ilirskih pokrajina, 12. prosinca 1811. izdao naredbu da će u Dalmaciji postojati samo tri gimnazije sada pod nazivom kolegija, i to u Zadru, Šibeniku i Trogiru. I takav je ograničen broj pao jer su, prema naredbi vrhovnog nadzornika školstva Zellija od 22. prosinca 1812. godine, od početka 1813. godine trošak srednjih škola trebale snositi općine, što će dovesti do zatvaranja škola. Tada su ukinuti kolegiji u Šibeniku i Trogiru. Zadarski kolegij ostao je sačuvan samo zahvaljujući činjenici da je

¹⁷ Urlić, str. 93.

¹⁸ DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 4 (1808.), str. 15.

¹⁹ O Kreljanoviću vidi: Vjekoslav Maštrović, «Zadranin Ivan Kreljanović Albinoni istaknuti hrvatski intelektualac iz početka XIX. stoljeća», *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 19, Zadar, 1973, str. 63-98.

²⁰ DAZd, Spisi načelnika Benincase, filca 2, bez broja, 18. 10. 1806.

²¹ Stanje nastalo nakon proglašenja Ilirskih pokrajina vladin delegat Kreljanović opisao je u crnim bojama. Prema pismu od 10. svibnja 1810. Zadar je neprepoznatljiv grad, administracija je na najmanjoj mjeri, dok je broj činovnika smanjen. Zamjena opsadnog novca iz 1809. godine (papirnati novac izdan u Zadru za vrijeme opsade, koja je trajala od kraja srpnja do početka prosinca 1809.) izvršena je bez odgovarajuće naknade. Smanjivanje utjecaja civilnih vlasti i jačanja vojnog utjecaja vidljiva je iz činjenice da su plaće porasle samo vojsci i Nacionalnoj gardi. Cassi, str. 128.

načelnik Andrija Borelli uspio od vlade dobiti prihode od naukovne zaklade zadarske općine.²² Konačna bilanca francuske uprave glede srednjeg školstva bila je porazna jer je nakraju djelovalo manje srednjih zavoda nego prije njena dolaska.²³

FINANCIRANJE ŠKOLSTVA ZA VRIJEME GENERALNOG PROVIDURA VINCENZA DANDOLA

Postavlja se pitanje koliko je državna vlast trošila na školstvo. Imamo sačuvane podatke za razdoblje 1806. – 1809. koji su sačuvani u godišnjim izvješćima generalnog providura Vincenza Dandola.

Za 1806. godinu imamo samo sumarni pregled proračuna. Prema njemu, ukupni rashodi bili su 1.276.558 mletačkih lira od toga se za javno obrazovanje trošilo 26.000 lira ili 2% proračuna, dok se iste 1806. godine za sudstvo trošilo 275 tisuća lira.²⁴ Za sljedeću, 1807. godinu imamo preciznije izvješće, te se ono odnosi na cijelu kalendarsku godinu, za razliku od prethodne, 1806. godine. Ukupni rashodi iznosili su 2.633.779 lira, dok se za školstvo trošilo 65.376 lira ili 2,5% rashoda. Prema strukturi rashoda u školstvu, na plaće je odlazilo 24.148 lira, na popravke i najam prostora 26.869. Za troškove osnutka Zavoda za umjetnost i obrt potrošilo se 6.000 lira, za akademije u Splitu i Zadru 2.177 lira, a za različite troškove 6.583 lire. Kao što vidimo, sredstva za školstvo bila su relativno skromna kada ih usporedimo s drugim troškovima. Npr. na uzdržavanje providura i obitelji država je trošila 60.000 lira, za policiju i zatvore 210 tisuća lira, dok su troškovi djelovanja državne vlasti iznosili gotovo 550 tisuća lira.²⁵ U sljedećoj, 1808. godini rashodi su bili 1.389.738 talijanskih lira, što iznosi nešto malo više nego prethodne godine s obzirom na to da je jedna talijanska lira vrijedila koliko i dvije mletačke lire, a talijanska lira imala je ekvivalentnu vrijednost kao franak. Na obrazovanje se trošilo 82.092 lire, što iznosi čak 5,9% rashoda.²⁶ Takav rast povezan je s ustanovljenjem i početkom rada mnogih obrazovnih institucija koje su počele raditi nakon reformi u ovom području. Za sljedeću, 1809. rashodi se odnose samo na prva četiri mjeseca, s obzirom na to da su kasnije počela ratna

²² Francuske vlasti preuzele su prihode od nasljedstava Giovino, Ciprianis, sv. Dimitrija i sv. Mihovila koji su iznosili 6.556 franaka. Zadarski načelnik Andrea Borelli tražio je da se ta sredstva prepuste općini, koja bi tako preuzela brigu oko školstva. ERBER, VI dio, str. 33.

²³ Urlić, str. 117.

²⁴ DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 1 (1806), str. 29-31.

²⁵ DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 2 (1807.), str. 242-252.

²⁶ DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 4 (1808.), str. 179-184.

djelovanja, te oni iznose 416.855 talijanskih lira, dok se za obrazovanje trošilo 20.977 lira ili 5% proračuna.²⁷

Tablica 1 – Rashodi dalmatinskog proračuna za 1808. godinu (u talijanskim lirama)

Proračunska stavka	Iznos	Postotak
Uprava	304.309	21,9
Obrazovanje	82.092	5,9
Javna dobrotvornost i bogoštovlje	65.210	4,7
Javno zdravstvo	45.873	3,3
Vode i ceste	16.500	1,2
Šume	14.183	1,0
Zatvori	63.500	4,6
Sudstvo	296.356	21,3
Žandarmerija	257.739	18,5
Troškovi regrutacije	860	0,1
Mirovine bivšim mletačkim časnicima	108.388	7,8
Mirovine i invalidnine	115.778	8,3
Izvanredni troškovi	18.950	1,4
Ukupno	1.389.738	100,0

Tablica 2 – Struktura rashoda obrazovnog dijela proračuna za 1808. godinu (u talijanskim lirama)

Stavka	Iznos	Postotak
Plaće profesorima i instruktorima	48.338	58,9
Popravci, namještaj i najam prostora	18.000	21,9
Troškovi zavoda za umjetnost i obrt	11.640	14,2
Akademije obrta, trgovine i poljop. u Splitu i Zadru	1.114	1,4
Različiti troškovi	3.000	3,6
Ukupno	82.092	100,0

Francuska uprava u Dalmaciji, osobito za vrijeme upravljanja Vincenza Dandola, nastojala je nizom administrativnih mjera započeti i pokrenuti procese modernizacije, što uključuje i školstvo. U tom pogledu postignuti su, možemo reći, zavidni, ali, nažalost, privremeni rezultati. Čitav sustav reformskih mjera u sredini kakva je bila Dalmacija nije polučio uspjeha iz više razloga. Naime, iznimno siromašno dalmatinsko gospodarstvo nije moglo financijski pokrivati re-

²⁷ DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 6 (1809.), str. 154.

formske pokušaje francuske uprave. Kada tome pridodamo pomorsku blokadu koja je uništavala trgovinu, nezajazljive rekvizicijske apetite francuske vojske, austrijsku invaziju 1809. Godine, nije ni čudno što je javno mnijenje u Dalmaciji bilo protiv francuskih vlasti. U svemu tome, novim vlastima nisu mogle pomoći nove općinske uprave koje su bile pritisnute bremenom ukonačivanja vojske²⁸ i slabih općinskih prihoda. Rezultat takve negativne sinergije najbolje manifestira činjenica da je 1812. prestala raditi pučka škola u Šibeniku, a broj srednjoškolskih zavoda bio je manji nego na početku francuske uprave.

²⁸ Radi smještaja, francuske vojne vlasti u Zadru rekviriraju prostorije 23 samostana i crkvi. Časnici se smještaju i u imućnije kuće, a najveći broj građana prisiljen je primiti vojnike na ukonačivanje. Problem je bio osobito aktualan 1806. Godine, što zaključujemo iz dopisa novog civilnog upravitelja – generalnog providura Vincenza Dandola te iz pritužaba zadarske poklonstvene deputacije u Parizu u kolovozu 1806. godine. Zadarska delegacija istaknula je da je grad pod Mlečanima i Austrijancima ukonačivao prosječno oko 1000, a sada višestruko više vojnika, te je Dandolo istaknuo činjenicu da je puno veća talijanska Monza ukonačila isti broj francuskih vojnika kao Zadar. U pismu talijanskom potkralju Eugenu Napoleonu od 21. srpnja 1806. godine Dandolo naglašava činjenicu da 500 francuskih vojnika živi na račun građana. Gradska uprava na koju je spala briga oko ukonačivanja vojske ponudila je ostavku i tek je njegova intervencija spriječila raspad gradske uprave. Problem ukonačivanje vojske ponovno je postao aktualan krajem 1809. Godine, nakon austrijskog privremenog zauzimanja Dalmacije iste godine. DAZd, Godišnji izvještaj, knjiga 2 (1807), str 205; Intendencia pokrajine Dalmacije, svezak 62, titul XXI, br. 4230, 12. 12. 1809. i Adami., str. 26-41.

Résumé

L'enseignement primaire et secondaire en Dalmatie sous l'administration française: le rôle de Vincenzo Dandolo (1806 – 1813)

Après la soumission de la Dalmatie au pouvoir français, suite à la signature du traité de paix de Presbourg (Bratislava), le 26 décembre 1805, diverses réformes ont été initiées, concernant différents aspects de la vie sociale. Nombre de tentatives ont été faites, portant entre autres sur la promotion de l'enseignement.

Outre la fondation d'un établissement d'enseignement supérieur (Lycée/Licej) à Zadar, le nouveau gouverneur civil, Vincenzo Dandolo, a initié la fondation d'écoles primaires et secondaires dans la région de Dalmatie. Inspiré par son «optimisme administratif», il a conçu un projet largement élaboré, portant sur la fondation d'écoles primaires et secondaires, lesquelles disposaient pour l'époque de programmes d'études et de moyens pédagogiques modernes. D'après lui, une des conditions préalables au progrès de la civilisation en Dalmatie aurait dû être l'italianisation de la région, censée s'effectuer entre autres par l'enseignement. Cependant, «l'optimisme administratif» de Dandolo s'est vite heurté aux dures réalités dalmates, vu l'absence de certaines conditions essentielles pour le développement de l'enseignement, telles le personnel enseignant, le matériel pédagogique, l'espace et surtout les moyens financiers. En effet, tout au long de son gouvernement en Dalmatie (1806 – 1809), Dandolo a constamment été en conflit avec le pouvoir militaire, surtout pour des raisons budgétaires, étant donné que les ressources budgétaires étaient grandement dépensées pour l'entretien de l'armée française. La situation de l'enseignement a encore empiré pendant la période des Provinces Illyriennes lorsque le manque de moyens financiers destinés aux affaires civiles s'est aggravé.

On peut donc conclure que des initiatives réformatrices sérieuses ayant pour but le développement de l'enseignement en Dalmatie ont été entreprises, mais sont restées, dans une large mesure, lettre morte faute de moyens financiers suffisants.